

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Niemi-Pynttäri, Risto

Title: Draco Jančar: Sinä yönä näin hänet

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäri, R. (2015). Draco Jančar: Sinä yönä näin hänet. Maailmankirjat. Käännöskirjallisuuden verkkolehti, 27.9. 2015. <http://www.maailmankirjat.ma-pe.net/?p=2069>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Draco Jančar: Sinä yönä näin hänet

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI (27.9.2015)

Sinä yönä vankileirillä entinen rakastaja näki Veronikan ilmestyksen, eräänä toisena yönä äiti näki kuinka sotilaat veivät Veronikan. Kukaan ei tiedä kolmannesta yöstä, minne hän katosi. Draco Jančar on Slovenian tunnetuin kirjailija, jonka viimeisimmän romaanin kääntämisessä Kari Klemelä on tehnyt hienoa työtä. Lauseet ovat niin hyviä, että jopa hevosen hoidon käytäntöjä on nautinto lukea. Kyseessä on vaikuttavasti rakentuva romaani II maailmansodan Sloveniasta: viisi eri kertojaa puhuu Veronikasta, herkstä ja vapaamielisestä rouvasta, ja hänen kohtalostaan. Veronika itse puuttuu, hän on verhottu ja poissaoleva. Veronikasta tulee eräänlainen allegoria sille kuinka rakkaus, hyvyys ja vapaus vähitellen menetetään.

Serbiupseeri, ratsastuksen opettaja kertoo ensin rakkaussuhteestaan tähän nuoren ylhäisörouvaan. Kerronta on selostavaa, ja sellaisena erittäin taitavaa. Kirjoittajille usein annettu ohje – kuvaa älä selosta – romutetaan komeasti. Selostavaan tarinointiin itse asiassa sisältyy kohtausten kuvaus sekä repliikit, mutta ilman lainausmerkkejä ja näyttämölle asettamisen tuntua.

Romaanin nimi *Sinä yönä näin hänet* viittaa näkyyn, jolloin Veronika ilmestyy vankileirillä 30.5.1944. Mies vastaa hahmolle, että kaikki on hyvin ja hänen hevosensa laiduntaa ulkona muiden kanssa. Todellisuudessa hevonen on kuollut: hän oli joutunut lopettamaan se rintamalla. Ja hän itse on odottamassa kuolemaa, muistaen yhteistä aikaa Veronikan kanssa:

”Seitsemän vuotta sitten Veronikan lähtiessä Mariborista, luulin ensin sen merkitsevän maailmanloppua. Nyt tiedän, että kyseessä oli vain pieni henkilökohtainen sairaus, sillä elämä jatkui ja armeija, johon kuuluin koko sielultani ja ruumiiltani, oli yhä siellä, sen järjestys ja kuri, maineikas tykistö ja ratsuväki ... (10).

Kertoessaan omaa tarinaansa hän on ryhdikäs, ilmaisussaan tarkka ja selkeä, valtavasta epätoivostaan huolimatta. Hän muistaa, kuinka opetti ratsastusta Veronikalle Ljublianassa, kuinka aluksi he eivät voineet sietää toisiaan:

”Ei minulla ollut mitään typerien alokkaiden kanssa työskentelemistä vastaan, sillä ohjauksessani melkein kaikista tuli taitavia ratsastajia, mutta sitä vastaan oli että joutuisin opettamaan ratsastusta jollekin hemmotellulle, rikkaalle nuorelle rouvalle, sillä olin suorittanut kaikki akatemian perus- ja erikoiskokeet erinomaisin arvosanoin palvellekseni kuningastani ja isänmaatani.” (12)

Luottamuksen luominen hevoseen ja ratsastuksen taito ovat keskeisiä metaforia heidän suhteelleen. Alussa toinen oli kurinalainen ja toinen villi ja vapaa, mutta heidän oli pakko olla kärsivällisiä.

”Huomaan, hän sanoi hetken kuluttua, että kohtelette hevosia hyvin. Selitin, että se on kaiken a ja o, hevonen tuntee ja tietää, että sitä kohdellaan hyvin ja ellei kohdella se vastustele” (16).

Ratsastuksen opetuksen ollessaan loppumaisillaan, tapahtui käänne:

”Yhtäkkiä hän heittäytyi syliini ja katsoi minua silmiin. Luvallasi, hän sanoi maatessaan jo sylissäni... Silitä minun hiuksiani, Veronika käski. Tiedän että itsekin haluat, hän lisäsi kun epäröin hetken. Silmieni eteen ilmestyi majuri Ilic, upseerinkunnia, hän muistutti, upseerinkunnia. Sittenkään en pystynyt estämään käteni automaattista, upseerinkunniaakin voimakkaampaa liikettä...” (28)

Sen jälkeen, kun he tutustuvat toisiinsa, tutustumiselle ei tule loppua.

Suhde tuli ilmi, ja upseerinkunnian pettänyt nuori mies karkotettiin pienelle serbikasarmille Mariboriin, Veronika päätti jättää aviomiehensä ja seurata mukana. Yritys elää yhteistä elämää kävi pian mahdottomaksi. Naisen elinpiiri oli siellä niin rajoittunut, että Veronika jäi täysin erityksiin. Ei tarvittu kuin yksi paha riita, niin hän palasi aviomiehensä luo.

Seuraava kertoja on Veronikan vanha äiti. Tämä asuu surkeasti, kaukana siitä ylellisestä linnasta, jossa hän asui Veronikan ja tämän miehen luona. Äiti on istunut ikkunassa odottamassa tyttärtään palaavaksi siitä lähtien, kun tämä katosi partisaanien viemänä talvella 1944. Äidin on mahdotonta hyväksyä sen minkä tietää. Pahimman mahdollisuuden välttely leimaa hänen kerrontaansa, äiti toivoo, kuvittelee, hakee tietoa jota ei halua saada. Hän ei voi muuta kuin kuvitella erilaisia mahdollisuuksia, minne hänen tyttärensä olisi voinut mennä.

Vaikka äidin ymmärrys on rajoittunutta ja selostus tunnekuohjujen hämärtämää, lukija johdatetaan tapahtumien näyttämölle. Äiti palaa ajatuksissaan siihen ratkaisevaan yöhön, kun sotilaat vievät Veronikan ja miehensä jonnekin.

”Pelkään iltaa. Kun asunnossa alkaa illalla tuikkia katulampun himmeä valo, tiedän että pian tulee yö ja minun on aika mennä vuoteeseen. Yhtä aikaa yön kanssa tulee huimaus, ja äkkiä olen jälleen sen pikku linnan ylimmässä kerroksessa ja kuulen alhaalta miesten ääniä. He tömistelevät aulassa ja ravistavat lunta jalkineistaan, ja sitten kuulen askeleita portaista, ovien pauketta.” (68)

Äiti kyselee; miksi sotilaat paukuttelevat ovia kulkiessaan, miksi he vievät ruuan lisäksi hopeaesineitä. Hän on höperö, ja kuitenkin hän tietää. Samalla hetkellä, kun Veronika viedään, äiti puhkeaa sydäntä riipivään valituslauluun, jonka kaikki linnassa olijat kuulevat.

Vanhan äidin höperössä muistelussa on omaa tarkkuuttaan; miksi eräs mies vieraassa kaupungissa tuijotti häntä hetken aikaa syyllisen näköisenä? Kyseessä oli linnan entinen työmies, hän oli yön samassa paikassa, minne Veronika oli viety.

Kolmas kertoja on natsiarmeijan lääkäri, hyväntahtoinen ihminen, joka mieluusti unohtaisi kaiken sen, missä on ollut mukana. Sodan jälkeen hän saa kirjeen Veronikan äidin

avustajalta, ja raivostuu siitä että hänen mielenrauhansa häiriintyy. Tämä leimaakin hänen kertomistapaansa: hän ei muista, eikä halua muistaa. Kun hän joutuu muistamaan Veronikan, hän ei puhu sodan todellisuudesta vaan tielle liiskaantuneesta sammakosta. Suru mitä Veronika koki sammakon takia, palaa hänen mieleensä. Näin isot asiat siirtyivät pieneen.

Lääkäri haluaa muistaa hyviä asioita, kuten kesäyön keskustelut Veronikan kanssa linnassa vietettyjen juhlien jälkeen. Mutta tämäkin muisto peittää jotain muuta, nimittäin joukko natsiupseereita oli tullut kutsumatta noihin juhliin:

”Illalla alkoi portin eteen ajaa autoja. Kuului auton ovien paukahtelua, kun niistä astui ulos meikäläisiä upseereja kiiltävät saappaat jalassaan ja kuljettajat avasivat heille ovia ja sulkiivat ne perässä. Tuleeko illallisille noin paljon väkeä? kysyin Veronicalta. Hän alkoi nauraa ja sanoi, että jotkut ovat kutsuneet itse itsensä. Heillä on tylsää vieraassa maassa, hän jatkoi.”
(98)

Veronika suhtautui kevyen viattomasti vieraisiin, mutta lääkäriä natsivieraat häiritsivät siksi he häiritsivät hänen yritystään unohtaa sen, mistä oli kyse:

”Ellei huoneeseen olisi tullut uniformuja, omani mukaan lukien, olisin voinut kuvitella että missään päin maailmaa ei olisi sotaa...”

Sodan jälkeen vanha lääkäri oli ihmisraunio. Hän muistelee vain yhtä rohkeata tekoa, kaiken muun hän haluaa unohtaa. Tuo rohkea teko merkitsi kuitenkin romaanin keskeisen väärintekijän hengen säästämistä.

Ennen viimeistä kertomusta, linnan naispalvelija saa vielä äänen. Hän oli paikalla, kun partisaanit ryöstivät linnan ja veivät Veronikan ja hänen miehensä tuntemattomaan. Tarina kerrotaan siten, kun menneen ajan palvelijatyypin sen kertoo: hän ei kerro itsestään mitään, mutta ihailee rajattomasti ihmisiä joita palvelee. Veronikan mies omistaa tehtaan, he ovat opporikkaita köyhien maalaisten keskellä. Tavallaan palvelija ei halua nähdä tosiasioita ja peittää sen ihailemalla isäntäväkeään.

Viimeinen kertoja on myös linnan työläinen ja partisaani. Linnanherra on tukenut salaa myös heitä, ovelan miljonääriin kannattaa tukea sodan molempia osapuolia. Viimeisenä yönä, kun linna oli ryöstetty, Veonika ja aviomies vietiin läheiselle metsästysmajalle. Sen jälkeisistä vaiheista ei tee mieli kertoa.

Viimeinen kertoja oli paennut metsään, hän ei pystynyt olemaan paikalla hirveyksien tapahtuessa. Eräs syyllisistä oli hänen ystävänsä, mies, jota hän ihaili. Tämä ei puhunut tapahtuneesta muuta, kuin todeten että ”se hurvittelu taisi mennä liian pitkälle”.

Viimeisen kertojan tarinoiva, koominen ja sankareita luova kerronta muistuttaa Väinö Linnaa. Traumaattiset tapahtumat korvataan ronskilla huumorilla ja sankaruudella, sotajutuilla. Lukijan mielessä väijyy kuitenkin Veronican kuvajainen: niin kaunis ja hyvä, hilpeä ja ystävällinen ihminen sodan uhrina.

On hienoa, että tämä Ranskassa parhaana käännöspana 2014 palkittu teos välittyy näin onnistuneella tavalla suomalaisille taideproosan lukijoille.

Draco Jančar: *Sinä yönä näin hänet*, suom. Kari Klemelä, Mansarda 2015, 202 s